

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-422-436](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-422-436)

УДК 658.15:[334:004]

JEL Classification: G32

Ольга Миколаївна Кальченко

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: onkalchenko.2014@gmail.com. ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7120-9843>

ResearcherID: [H-2185-2014](https://orcid.org/0000-0002-7120-9843). Scopus AuthorID: [57220056099](https://orcid.org/0000-0002-7120-9843)

Сергій Миколайович Лесун

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: serhii.lesun@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0096-3077>

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ІТ-СФЕРИ

У статті проведено аналіз експортного потенціалу ІТ-сектору України та визначено його сучасні тенденції та перспективи розвитку; здійснено дослідження структури джерел формування фінансових ресурсів підприємств ІТ-сфери, визначено закономірності їх фінансування та галузеві особливості для ІТ-компаній. Проведено оцінювання структури майна підприємств ІТ-сфери; проаналізовано сучасні тенденції обсягів прибутку до оподаткування та чистого прибутку ІТ-компаній. Порівняльний аналіз показників рентабельності активів та рентабельності власного капіталу підприємств ІТ-сфери та підприємств України загалом дозволив сформулювати причини фінансової стійкості та високої адаптивності ІТ-компаній, на відміну від традиційних секторів економіки, до військових дій та загальної макроекономічної нестабільності останніх років. У статті також визначено особливості фінансової структури, які відрізняють ІТ-компанії від підприємств традиційних секторів економіки та сформульовано основні напрямки підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств ІТ-сфери.

Ключові слова: ІТ- підприємства; ІТ-сфера; фінансові ресурси; власний капітал; позиковий капітал; активи; рентабельність; прибуток.

Рис.: 7. Табл.: 1. Бібл.: 11.

Постановка проблеми. У сучасній постіндустріальній економіці сектор послуг набуває дедалі більшого значення, що зумовлено процесами глобалізації, змінами у споживчих очікуваннях та передусім цифровою трансформацією економічних і соціальних процесів. Цифрові технології створюють нові можливості для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країн у глобальному вимірі. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та адаптація до цифрового середовища є ключовими факторами успіху в умовах швидкоплинних глобальних змін. У зв'язку з цим багато країн активізують розвиток та експорт ІТ-послуг як важливого джерела економічного зростання.

Українська ІТ-індустрія є однією з найдинамічніших та найперспективніших галузей економіки країни. Вона представлена широким програмним спектром підприємств, які займаються розробкою програмного забезпечення, консалтингом, кібербезпекою, штучним інтелектом, блокчейн-техно-

логіями та іншими напрямками. Українська ІТ-індустрія – це потужний, конкурентоспроможний сектор, який на сьогодні є сучасним драйвером національної економіки.

Ефективне використання фінансових ресурсів є ключовою передумовою сталого розвитку ІТ-підприємств. У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації та технологічної конкуренції фінансова стійкість та оптимальне управління фінансовими ресурсами дозволять підприємствам ІТ-сфери забезпечити стабільне зростання, інвестування в інноваційний розвиток та адаптацію до мінливості зовнішнього та внутрішнього економічного середовища.

ІТ-підприємства працюють у динамічному та висококонкурентному світі, де доступ до фінансових ресурсів та ефективне їх використання є вирішальними для масштабування бізнесу, розширення операційної діяльності, виходу на нові ринки та збільшення клієнтської бази. Також ті підприємства, які мають ефективну фінансову модель господарювання, швидше адаптуються до сучасних макроекономічних викликів (війна, економічні кризи тощо). Тому дослідження теоретичних та практичних аспектів оцінки процесів формування і використання фінансових ресурсів підприємства ІТ-сфери в сучасних умовах, а також обґрунтування шляхів підвищення ефективності їх управління є актуальним завданням сьогодення, що зумовило вибір теми цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз вітчизняних і закордонних наукових публікацій засвідчує, що питанням управління фінансовими ресурсами підприємств багато праць таких науковців, як М. Білик, Л. Буряк, О. Василик, П. Горпинченко, М. Корецький, М. Коробов, О. Малій [5], В. Маркова, Є. Мних, Л. Лахтіонова, А. Нечипоренко [6], В. Опарін, А. Поддєрьогін [9], А. Рибалкіна, Н. Рибалко, Т. Романенко, С. Стоянова, В. Шевченко [11], А. Шеремет та інші. Питання розвитку ІТ-галузі розглядалися у роботах таких учених, як І. Чуй, О. Мицак [10], Н. Виговська, А. Полчанов, І. Литвинчук [1], Н. Задорожнюк [2], Г. Лоскоріх [4], Б. Ходакевич, В. Чижов та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері фінансового управління діяльністю підприємств, питання управління фінансовими ресурсами підприємств ІТ-сфери залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, потребує глибшого аналізу структура фінансових ресурсів ІТ-компаній в умовах економічної нестабільності, недостатньо розглянутим залишається вплив автоматизації фінансових процесів на ефективність використання активів та прибутковість ІТ-підприємств. Вивчення зазначених аспектів дозволить удосконалити фінансові моделі ІТ-компаній у сучасних умовах цифровізації економіки.

Метою статті є дослідження особливостей формування фінансових ресурсів підприємств ІТ-сфери, проведення оцінювання ефективності їх використання та визначення основних напрямків підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами вітчизняних ІТ-підприємств.

Виклад основного матеріалу. За останнє десятиліття в Україні спостерігається динамічне зростання ІТ-сектору, що характеризується обсягами його експорту (рис. 1), зростанням частки експорту комп'ютерних послуг у загальному експорті послуг, частки експорту ІТ-послуг у ВВП, питомій вазі експорту ІТ-послуг серед інших галузей економіки України.

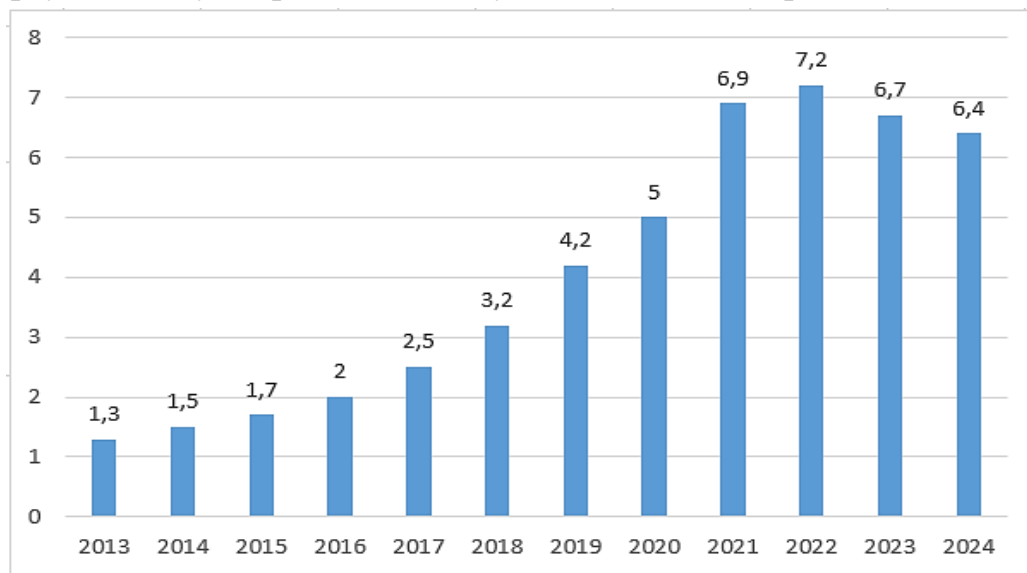

Рис. 1. Експорт ІТ-послуг, млрд дол.

Джерело: складено автором за даними [8].

Так, у 2022 році частка експорту ІТ-послуг в Україні у порівнянні з 2013 роком зросла на 38,5 %, а ІТ-індустрія на сьогодні стала однією зі стратегічних галузей національної економіки, забезпечуючи понад 4 % ВВП та майже 40 % загального експорту послуг (рис. 2).

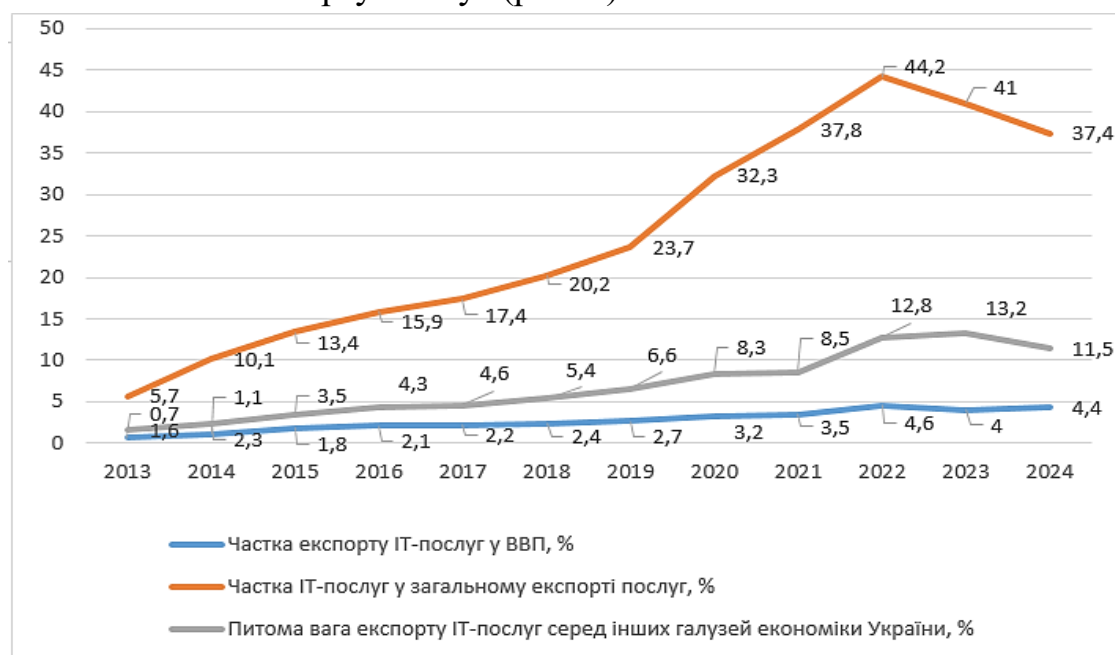

Рис. 2. Експортний потенціал ІТ-сфери України

Джерело: складено автором за даними [8].

Слід зазначити, що український експорт товарів і послуг є досить різноманітним. Протягом останнього десятиліття провідне місце у вітчизняному експорті посідає аграрний сектор. Однак за останні роки ІТ-індустрія продемонструвала значне зростання, посівши важливе місце в експортному потенціалі країни. На сьогодні ІТ-індустрія в Україні – це експортноорієнтована галузь, продукти якої мають високий попит, а експорт ІТ-послуг щорічно зростає в середньому на 18,7 %, досягнувши рекордного показника 7,2 млрд дол. у 2022 році.

Проте повномасштабна війна з РФ мала суттєвий вплив на розвиток вітчизняного ІТ-сектору та його експортний потенціал. За даними Національного банку України, у 2024 році доходи від експорту ІТ-послуг скоротилися на 4,2 % порівняно з 2023 роком, що свідчить про уповільнення темпів розвитку галузі. Водночас варто зазначити, що темпи падіння у 2024 році дещо зменшилися (–4,2 % у 2024 р. проти –8,5 % у 2023 р.), що може вказувати на певну адаптацію ІТ-сектору до кризових умов.

Про зростаючу роль ІТ-індустрії як драйвера економічного розвитку України свідчить також зростання питомої ваги експорту ІТ-послуг серед інших галузей економіки (з 1,6 % у 2013 році до 13,2 % у 2023 році). Попри сучасні виклики, український ІТ-сектор зберігає високу конкурентоспроможність завдяки висококваліфікованим кадрам, гнучкості бізнесу та швидкій адаптації до нових умов функціонування. Українські ІТ-компанії продовжують отримувати контракти від міжнародних клієнтів, що дозволяє утримувати високий рівень експорту, хоча у 2024 році його частка в загальному експорті країни знизилася до 11,5 %.

Навіть попри військові дії на території України ІТ-сектор продовжує залишатися ключовим джерелом валютних надходжень в економіку України, утримуючи статус найбільшого експортера послуг, хоча у 2024 році відбулось зниження частки ІТ-послуг у загальному обсязі експорту послуг до 37,4 % порівняно з 41 % 2023 року.

США на сьогодні залишаються провідним імпортером як і десять років тому. Так, у 2024 році головними експортерами комп'ютерних послуг були США (2397 млн дол.), Велика Британія (565 млн дол.), Мальта (501 млн дол.), Ізраїль (297 млн дол.), Кіпр (397 млн дол.), Швейцарія (266 млн дол.), Німеччина (263 млн дол.) тощо.

Також війна сприяла активному розвитку технологій подвійного призначення, включаючи кібербезпеку, штучний інтелект та програмні рішення для оборонного сектору. Українські ІТ-фахівці та компанії беруть участь у створенні програмного забезпечення для військових потреб, що відкриває нові перспективи для галузі у сфері оборонних технологій.

Для дослідження ефективності використання фінансових ресурсів підприємств ІТ-сфери України виділимо перелік видів діяльності, що включатимуть наступні види відповідно до КВЕД у сфері виробництва і надання комп'ютерних та інформаційних послуг: 58.2 – Видання програмного забезпечення; 62.0 - Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

ними діяльність; 63.1 - Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність; вебпортал; 63.99 - Надання інших інформаційних послуг, н.в.і.у [3].

Фінансовими ресурсами ІТ-підприємств є сукупність грошових коштів та їх еквівалентів, які формуються з власних, залучених та позикових джерел і використовуються для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності компанії.

До складу фінансових ресурсів ІТ-компаній входять:

- власний капітал – вартість, сформована за рахунок зареєстрованого капіталу, нерозподіленого прибутку, резервного капіталу, амортизаційних відрахувань тощо;
- залучений капітал – венчурні інвестиції, гранти, стратегічні партнерства, краудфандинг;
- позиковий капітал – банківські кредити, фінансування через випуск облігацій, інші форми боргового фінансування.

Відповідно, структура фінансування ІТ-компаній (рис. 3), що відображується в їхньому балансі складається з: власного капіталу – основного стабільного джерела фінансування; довгострокових зобов'язань, які використовують для стратегічного розвитку та поточних зобов'язань, що виступають основним джерелом короткострокового фінансування.

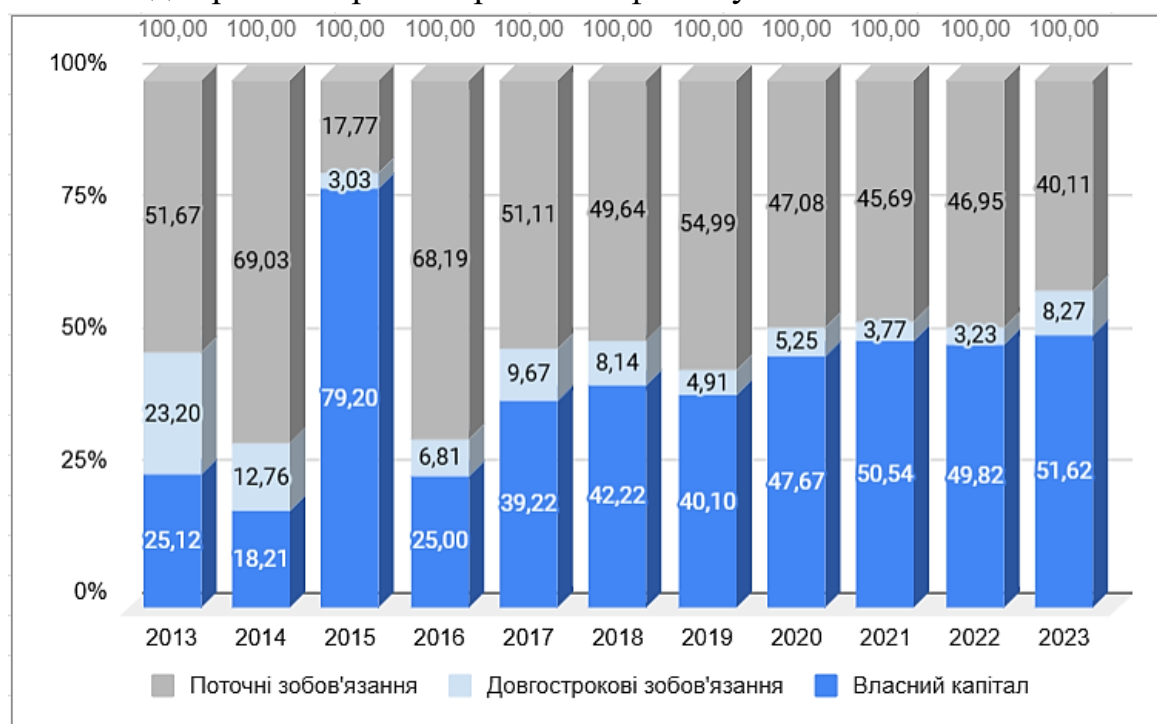

Рис. 3. Структура джерел фінансування підприємств ІТ-сфери України
Джерело: складено автором за даними [7].

Дослідження структури джерел формування фінансових ресурсів підприємств ІТ-сектора України у 2013–2023 рр. свідчать про стійку тенденцію до зростання загального обсягу їхнього капіталу. У 2023 році порівняно з 2013

роком загальний обсяг фінансових ресурсів ІТ-компаній зріс у 6,5 раза – з 18,5 млрд грн до 124,8 млрд грн. При цьому частина власного капіталу збільшується, що є позитивним фактором для фінансової стійкості підприємств.

Так, власний капітал ІТ-підприємств зріс із 4,7 млрд грн у 2013 році до 64,4 млрд грн у 2023 році (більше ніж у 13 разів). Особливо швидке зростання відбулося у 2015 році, коли його обсяг досяг 77 млрд грн, що стало рекордним показником. Таке різке зростання у 15 разів власного капіталу ІТ-компаній у 2015 році порівняно з 2014 роком пояснюється кількома ключовими факторами. По-перше, це девальвація гривні та валютних надходжень. У 2014–2015 роках відбувся стрімкий обвал курсу гривні, що суттєво вплинуло на компанії, які працюють в експортно орієнтованому секторі, зокрема і в ІТ, та отримують дохід в іноземній валюті, а їхні фінансові результати номінуються в гривні. Це призвело до різкого зростання гривневого еквівалентного капіталу підприємств, хоча його реальний приріст був значно меншим.

По-друге, ряд підприємств здійснювали реінвестування прибутків, проводили переоцінку активів, через кризу скорочували свої витрати, а частина ІТ-бізнесів почала реєструвати компанії за кордоном, переводячи кошти в офшори або міжнародні хаби.

Проте у 2016 році структура капіталу стала більш збалансованою, а власний капітал повернувся до реалістичних рівнів. У наступні роки спостерігалось певне вирівнювання ситуації, а стабільне зростання власного капіталу відновилося у 2019 році. У 2021–2023 рр. частка власного капіталу досягла максимального рівня (понад 50 %), що свідчить про поступове зменшення залежності ІТ-підприємств від позикових коштів.

Довгострокові зобов'язання у 2023 році становили 10,3 млрд грн, що в 4,2 раза більше, ніж у 2013 році (2,4 млрд грн), а їхня питома вага в структурі пасивів – 8,27 %. Найбільший стрибок також зафіксовано у 2015 році (майже 3 млрд грн).

Слід зазначити, що основними джерелами залучених коштів вітчизняних ІТ-підприємств є поточні зобов'язання. Їх обсяг у 2023 році зріс до 50 млрд грн, що в 5,2 раза більше, ніж у 2013 році (9,6 млрд грн). У 2022–2023 рр. приріст поточних зобов'язань становив понад 20 %, а їхня питома вага зменшилась і у 2023 році становила 40,11 %.

Отже, частка власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів підприємств ІТ-сфери за 10 років значно зросла – з 25 % у 2013 році до 51,6 % у 2023 році, а водночас частка поточних зобов'язань знизилася з 51,7 до 40,1 %, що свідчить про зміцнення фінансової незалежності ІТ-підприємств.

Таким чином, статистичні дані свідчать, що структура джерел фінансування ІТ-підприємств стає більш збалансованою, відбувається нарощення власного капіталу таких суб'єктів господарювання та зменшення їх залежності від залучених коштів, що позитивно впливає на фінансову стійкість

та можливості довгострокового розвитку. Поточні зобов'язання хоч і продовжують відігравати важливу роль у фінансуванні діяльності, але їхня питома вага зменшується, а зростання довгострокових зобов'язань вказує на активне залучення довгострокових інвестицій у розвиток ІТ-галузі.

Далі проведемо оцінювання структури майна підприємств ІТ-сфери. Аналіз структури активів ІТ-підприємств України за період 2013–2023 рр. (рис. 4) свідчить про стійку тенденцію до зростання загального обсягу активів, що є ознакою масштабування діяльності, підвищення фінансового потенціалу та збільшення фінансових можливостей ІТ-сектору. За цей період активи ІТ-компаній збільшилися більше ніж у 8 разів. При цьому динаміка оборотних та необоротних активів демонструє як зміну підходів до управління фінансовими ресурсами, так і вплив зовнішніх економічних факторів.

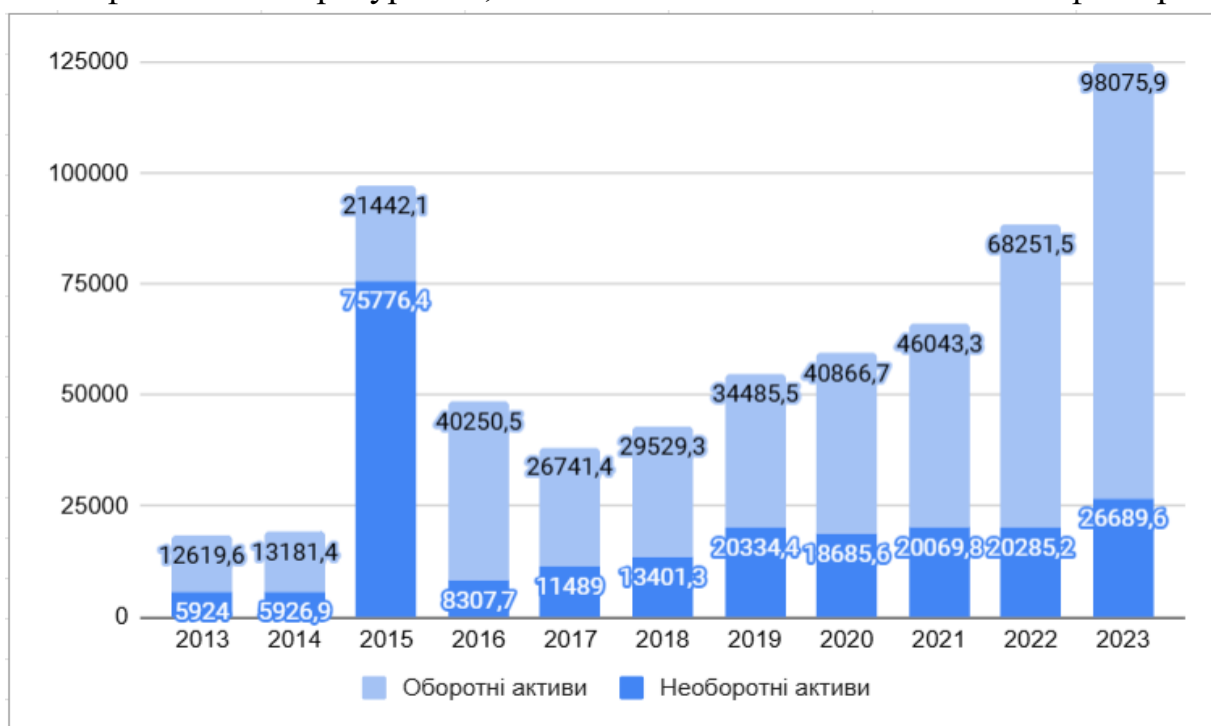

Рис. 4. Активи підприємств ІТ-сфери України

Джерело: складено автором за даними [7].

Особливу увагу привертає 2015 рік, коли відбулося різке зростання активів до 97,2 млрд грн, що насамперед пояснюється девальвацією гривні, яка підвищила гривневий еквівалент валютних активів компаній. У 2022–2023 рр. спостерігався значний приріст, пов'язаний з активним розвитком ІТ-індустрії на тлі глобального запиту на цифрові технології.

Оборотні активи традиційно домінують у структурі активів ІТ-компаній (65–69 %), що є позитивним фактором для мобільності, ліквідності та фінансової стабільності підприємств та забезпечує ключову конкурентну перевагу ІТ-індустрії.

У 2022–2023 рр. частка оборотних активів досягла 77–78 %, що вказує на посилення короткострокової ліквідності компаній в умовах воєнного стану та необхідності швидкого маневрування фінансовими ресурсами.

Невисока частка необоротних активів (31–32 %) пояснюється специфікою ІТ-сектору, адже ІТ-індустрія не вимагає значних капітальних вкладень у фізичні активи, а натомість значна частина інвестицій припадає на нематеріальні активи, такі як програмне забезпечення, патенти, ІТ-розробки тощо. Аномальний стрибок необоротних активів у 2015 році був пов'язаний із валютними факторами, після чого структура активів нормалізувалася.

У 2022–2023 рр. відбулося зниження частки необоротних активів до 21,3 %, що свідчить про збільшення оборотних коштів та грошових резервів, а також про перехід багатьох підприємств на аутсорсингову модель роботи з метою адаптації до кризових умов воєнного часу для зменшення потреб в довгострокових активах.

Одним із важливих джерел формування власних фінансових ресурсів підприємств ІТ-сфери є прибуток (рис. 5). Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств ІТ-сектору за 2013–2023 рр. свідчить про суттєву нестабільність показників у перші роки досліджуваного періоду. Зокрема, у 2014–2015 роках спостерігався чистий збиток (-263,8 та -585,0 млн грн), що вказує на складні макроекономічні умови того періоду. Проте починаючи з 2016 року спостерігається стійкий позитивний тренд, коли ситуація суттєво покращується і ІТ-галузь демонструє активний розвиток, який характеризується зростанням прибутку до оподаткування та чистого прибутку ІТ-підприємств.

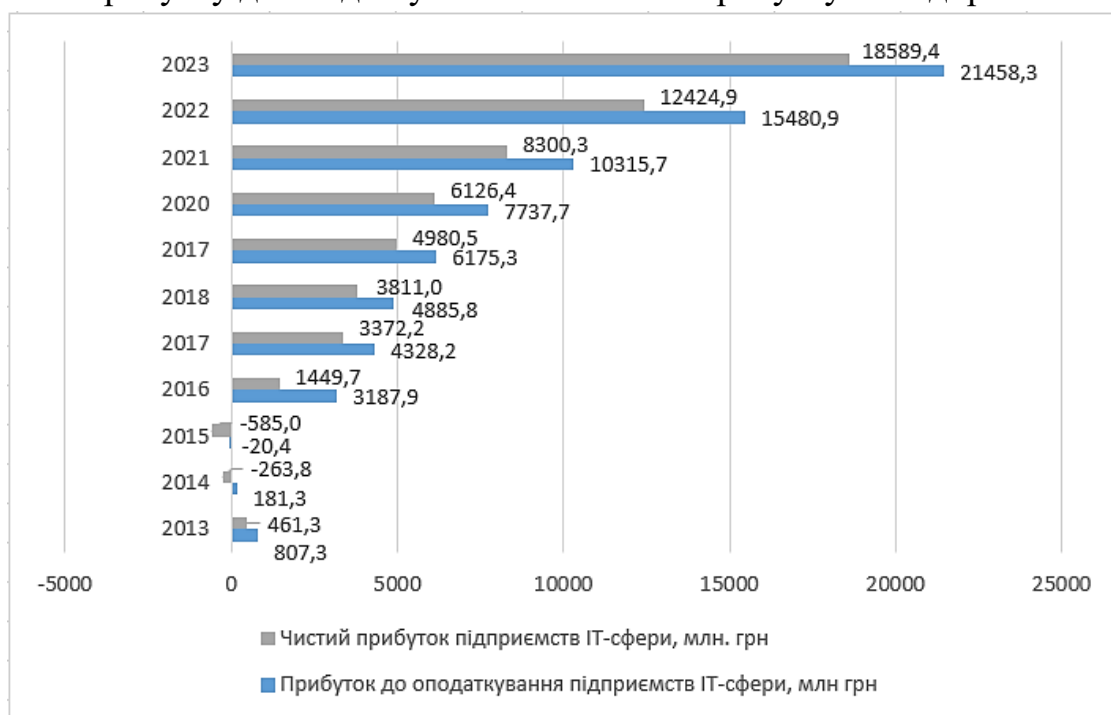

Рис. 5. Прибуток до оподаткування та чистий прибуток підприємств ІТ-сфери України

Джерело: складено автором за даними [7].

Так, з 2017 року розпочався період інтенсивного зростання фінансових показників, що тривав до 2023 року. За 2017–2023 рр. прибуток до оподаткування зріс у 4,96 раза (з 4328,2 млн грн до 21 458,3 млн грн), а чистий

прибуток – у 5,35 раза (з 3372,2 млн грн до 18 589,4 млн грн), що підтверджує високу ефективність функціонування ІТ-сектору. Найбільший приріст зафіксовано у 2021–2023 рр., що свідчить про активний розвиток галузі навіть в умовах воєнного стану та зумовлено високим попитом на ІТ-продукти, цифровізацією бізнес-процесів та швидкою адаптивністю ІТ-сфери до війни та економічної нестабільності.

Аналіз показників рентабельності власного капіталу (ROE) та рентабельності активів (ROA) вітчизняних підприємств за останні роки (рис. 6, 7) свідчить, що загалом вони залишаються на нижчому рівні, ніж аналогічні показники підприємств ІТ-сфери, а у 2022 році навіть набули від’ємного значення. Зокрема, рентабельність власного капіталу підприємств України знизилася з 6,29 до -1,89 %, а рентабельність всього капіталу скоротилася з 21,52 до -6,95 %. Це свідчить про негативний вплив воєнного стану, обмеженості фінансових ресурсів і нестабільності економічного середовища на фінансові результати підприємств.

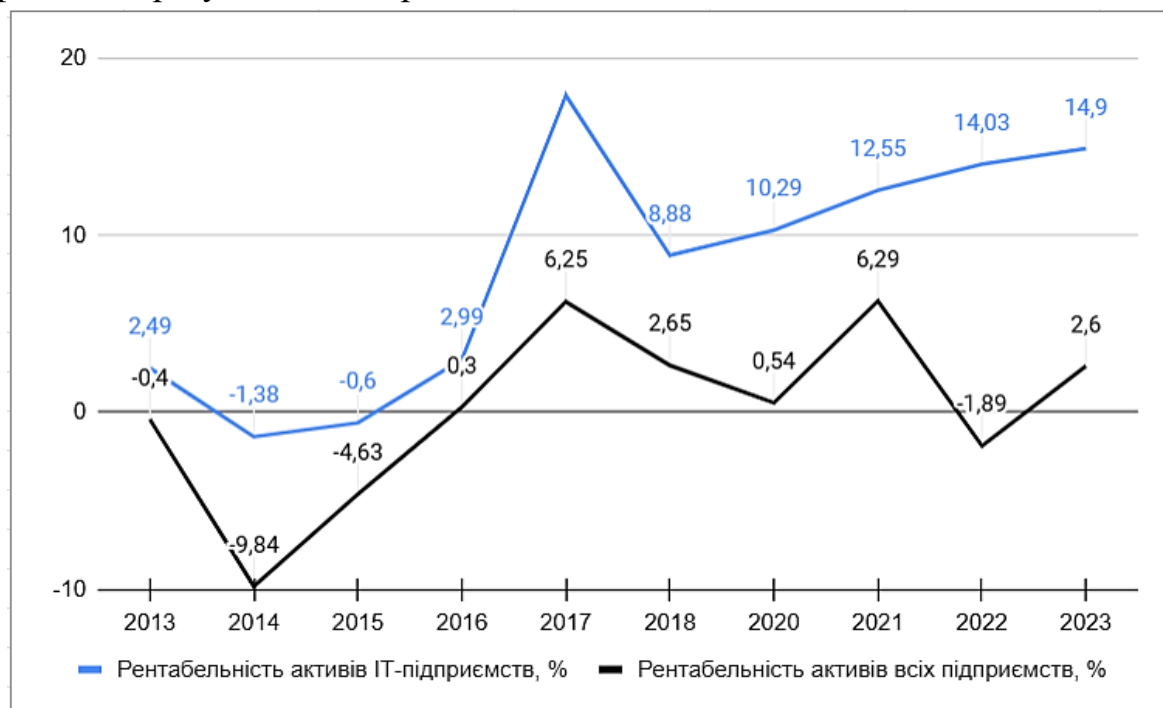

Рис. 6. Рентабельність активів підприємств ІТ-галузі та України

Джерело: складено автором за даними [7].

Водночас зазначені фактори меншою мірою вплинули на рентабельність ІТ-сфери. У 2022 році ІТ-сектор України продемонстрував високу адаптивність та фінансову стійкість на відміну від традиційних секторів економіки, які мали значні втрати у 2022 році. Це можна пояснити рядом причин:

- висока експортна орієнтація ІТ-сектору - більшість українських ІТ-підприємств працюють на зарубіжних ринках, отримуючи дохід у валюті, а через девальвацію гривні у 2022 році їхній валютний виторг у гривневому еквіваленті значно зріс;

Рис. 7. Рентабельність власного капіталу підприємств ІТ-галузі та України

Джерело: складено автором за даними [7].

- гнучкість бізнес-моделі ІТ-підприємств – ІТ-індустрія мінімально залежить від фізичних активів (виробничих площ, логістики, складів), тому прямий вплив бойових дій на підприємства є не таким значним, як в інших сферах діяльності;

- можливість дистанційної роботи – значна кількість працівників ІТ-компаній виїхали за кордон або перейшли на віддалений режим роботи;

- ІТ-сектор не потребує великих операційних витрат, що зменшує фінансові ризики. Так, частина ІТ-підприємств перейшли на аутсорсинг, що дозволило їм зменшити витрати на утримання офісів, комунальні послуги, адміністрування тощо;

- високий запит на ІТ-послуги під час війни - війна сприяла цифровізації багатьох процесів, зокрема в державному секторі та бізнесі, а попит на кібербезпеку, хмарні сервіси, мобільні додатки та військові технології значно зріс;

- велика частина ІТ-фахівців в Україні працює за моделлю ФОП, що дозволяє оптимізувати податкові витрати;

- державна підтримка ІТ-сектора – впровадження Дія.City, спеціального правового режиму в Україні для підтримки ІТ-галузі, що надає певні податкові пільги для компаній.

ІТ-підприємства також демонструють стабільне зростання показника рентабельності активів, який після 2016 року суттєво перевищує загальні середні значення по економіці. У 2023 році він досяг 14,9 %, що свідчить про ефективне використання активів навіть в умовах війни та економічної турбулентності.

Водночас рентабельність активів усіх підприємств має значні коливання, відображаючи загальну макроекономічну нестабільність. Найгірший показник спостерігався у 2014 році (-9,84 %), що пояснюється кризовими явищами в економіці того часу.

Воєнний стан та макроекономічна нестабільність спричинили значні коливання рентабельності власного капіталу в загальному бізнес-секторі, що особливо помітно у 2014 (-39,85 %) та 2022 (-6,95 %) роках. Водночас ІТ-сектор пережив ці кризові періоди з меншими втратами. Підприємства ІТ-сфери в Україні демонструють значно вищий рівень рентабельності власного капіталу у порівнянні з аналогічним показником в цілому по економіці. Так, у 2023 році цей показник склав 28,86 %, тоді як середнє значення по всіх підприємствах становило лише 9,27 %.

Тільки у 2017 році обидва сектори продемонстрували суттєве зростання рентабельності власного капіталу, однак у подальші роки цей показник у вітчизняних підприємств в цілому значно коливався, тоді як ІТ-сектор продовжував стабільний ріст.

Отже, ІТ-підприємства України демонструють більшу стійкість у складних економічних умовах, що зумовлено гнучкістю їхньої бізнес-моделі, можливістю працювати дистанційно або за межами України та меншими ризиками, пов'язаними з ІТ-інфраструктурою. Водночас загалом підприємства країни залишаються значно більш вразливими до зовнішніх чинників, що підтверджується значними коливаннями рентабельності активів і власного капіталу протягом досліджуваних періодів.

Таким чином, на основі проведеного аналізу можемо констатувати, що ІТ-компанії мають певні особливості фінансової структури, які відрізняють їх від підприємств традиційних секторів економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика фінансової структури підприємств ІТ-сфери

Критерій	Підприємства ІТ-сфери	Підприємства традиційних галузей економіки
Основне джерело доходів	Інтелектуальна власність, програмне забезпечення, комп'ютерні послуги	Фізичне виробництво, продаж товарів
Структура капіталу	Висока частка венчурного та власного капіталу	Значна частка банківських кредитів та інших позикових коштів
Оборотні активи	Висока ліквідність, невеликі обсяги запасів	Великі обсяги запасів товарно-матеріальних цінностей, висока частка дебіторської заборгованості
Необоротні активи	Основні активи – це нематеріальні активи (патенти, програмне забезпечення та ін.)	Значна частина активів мають фізичну форму (будівлі, обладнання тощо)
Джерела інвестицій	Венчурне фінансування, гранти, краудфандинг, державні програми підтримки	Банківські кредити, лізинг, державні програми підтримки
Операційні витрати	Основна стаття витрат – фонд оплати праці	Витрати на сировину, логістику, інші витрати на виробництво

Джерело: складено автором.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати основні напрями підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств ІТ-сфери, що сприятимуть підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності ІТ-компаній в умовах цифрової економіки:

- оптимізація структури фінансування - збалансоване співвідношення власного та позикового капіталу для мінімізації боргового навантаження; диверсифікація джерел фінансування, використання венчурних капіталовкладень, грантів, краудфандингу та інше;

- контроль прибутковості та підвищення рентабельності бізнесу - регулярний фінансовий моніторинг ключових фінансових показників (ROA, ROE, EBITDA тощо) для виявлення низькорентабельних напрямків діяльності;

- автоматизація фінансового менеджменту - використання FinTech-рішень, ERP-систем та цифрових платформ для контролю за фінансами, покращення управління грошовими потоками та фінансового планування на підприємстві;

- оптимізація управління оборотними активами - підтримка оптимального рівня грошових резервів, ефективне управління дебіторською заборгованістю шляхом використання системи моніторингу платежів, CRM-рішень та швидких платіжних інструментів для мінімізації прострочених платежів;

- контроль операційних витрат;

- реінвестування прибутку в розвиток та інновації;

- використання грантових програм і державної підтримки - залучення коштів через Дія.City, міжнародні програми фінансування та партнерські ініціативи;

- збільшення інвестицій в людський капітал – враховуючи кадрову залежність ІТ-сфери, компанії повинні постійно інвестувати в навчання і мотивацію персоналу та утримання ключових спеціалістів;

- управління валютними ризиками - хеджування валютних ризиків, застосування сучасних фінансових інструментів для страхування валютних коливань;

- управління фінансовою безпекою та розвиток фінансової кібербезпеки для мінімізації ризиків шахрайств шляхом впровадження різних систем захисту фінансових транзакцій, використання блокчейн-технологій та ін.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведений аналіз продемонстрував, що ІТ-підприємства мають гнучку фінансову структуру, яка дозволяє їм ефективно працювати в умовах макроекономічної нестабільності, залучати інвестиції, швидко масштабувати діяльність та адаптуватися до змін ринкового середовища. Водночас висока залежність від інтелектуальних ресурсів та венчурного фінансування вимагає грамотного управління фінансовими ресурсами для забезпечення сталого розвитку.

ІТ-компанії, що неефективно використовують фінансові ресурси, стикаються з такими ризиками, як:

- нестача ліквідності – неправильне планування фінансових потоків може призвести до нестачі грошових коштів та касових розривів;
- надмірна кредитна залежність – високий рівень боргового навантаження стає загрозою у кризові періоди;
- відтік кваліфікованих кадрів – низькі інвестиції у персонал призводять до зниження конкурентоспроможності підприємств;
- податкові ризики – в ІТ-секторі України діють спеціальні режими оподаткування (Дія.City, ФОП-модель), і зміна податкової політики може вплинути на фінансову стабільність компаній.

Отже, ефективне використання фінансових ресурсів є фундаментом сталого розвитку підприємств ІТ-сфери. Комплексний підхід до фінансового управління, що включає оптимізацію структури капіталу, контроль рентабельності, інвестиційну стратегію та управління ризиками, дозволяє ІТ-компаніям забезпечити фінансову стійкість навіть у кризові періоди; підвищити конкурентоспроможність завдяки продуктивному використанню фінансових ресурсів; формувати стратегічний потенціал для довгострокового розвитку, інновацій та міжнародної експансії.

Список використаних джерел

1. Оцінка фінансового потенціалу підприємств ІТ-галузі в Україні / Н. Г. Виговська, А. Ю. Полчанов, І. В. Литвинчук, О. А. Виговська, О. Ю. Полчанов // Економіка, управління та адміністрування. – 2022. – № 3(101). – С. 81–86. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-3\(101\)-81-86](https://doi.org/10.26642/ema-2022-3(101)-81-86).
2. Задорожнюк Н. О. Перспективні напрями розвитку ІТ-галузі в Україні / Н. О. Задорожнюк // Економіка: реалії часу. – 2019. – № 6 (46). – С. 77–84. DOI: 10.5281/zenodo.3877558.
3. КВЕДди для ІТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itaccounting.com.ua/kvedi>.
4. Лоскоріх Г. Л. Характерні риси діяльності ІТ-підприємств: обліковий аспект / Г. Л. Лоскоріх // Проблеми системного підходу в економіці. – 2021. – № 3 (83). – С. 72–77. DOI: 10.32782/2520-2200/2021-3-10.
5. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти / О. Г. Малій // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2016. – № 2. – С. 71–74.
6. Нечипоренко А. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / А. В. Нечипоренко, А. О. Рибалкіна // Ефективна економіка. – 2020. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>.

9. Поддєрьогін А., Білик М., Буряк Л. Фінанси підприємств : підручник / за ред. А. Поддєрьогіна. – 4-те вид. – Київ: КНЕУ, 2002. – 571 с.

10. Чуй І. Р., Мицак О. В. Особливості управління фінансами суб'єктів бізнесу ІТ-сектора / І. Р. Чуй, О. В. Мицак // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. – 2023. – Вип. 74. (Економічні науки). – С. 92-101. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-74>.

11. Шевченко В.О. Напрямки використання фінансових ресурсів підприємств [Електронний ресурс] / В. О. Шевченко // Фінансове право. – 2014. – № 5. – С. 126-133. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_5_24.

References

1. Vyhovska, N.H., Polchanov, A.Iu., Lytvynchuk, I.V., Vyhovska, O.A., Polchanov, O.Iu. (2022). Otsinka finansovoho potentsialu pidpriemstv IT-haluzi v Ukraini [Assessment of the financial potential of IT industry enterprises in Ukraine]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – Economics, management and administration*, (3(101)), 81–86. [https://doi.org/10.26642/ema-2022-3\(101\)-81-86](https://doi.org/10.26642/ema-2022-3(101)-81-86).

2. Zadorozhniuk, N.O. (2019). Perspektyvni napriamy rozvytku IT-haluzi v Ukraini [Promising directions of development of the IT industry in Ukraine]. *Ekonomika: realii chasu – Economics: realities of time*, (6(46)), 77–84. DOI:10.5281/zenodo.3877558.

3. KVEDy dlia IT [KVEDs for IT]. (n.d.). <https://itaccounting.com.ua/kvedi>.

4. Loskorikh, H.L. (2021). Kharakterni rysy diialnosti IT-pidpriemstv: oblikovy aspekt [Characteristic features of the activities of IT enterprises: accounting aspect]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of a systems approach in economics*, (3(83)), 72–77. DOI: 10.32782/2520-2200/2021-3-10.

5. Malii, O.H. (2016). Finansovi resursy pidpriemstv ta dzherela yikh formuvannia: teoretychni aspekty [Financial resources of enterprises and sources of their formation: theoretical aspects]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky – Actual problems of innovative economy*, (2), 71–74.

6. Nechyporenko, A.V., Rybalkina, A.O. (2020). Teoretychni aspekty formuvannia ta vykorystannia finansovykh resursiv pidpriemstva [Theoretical aspects of the formation and use of financial resources of an enterprise]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (11). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8361>.

7. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). <https://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. (n.d.). <https://bank.gov.ua/>.

9. Poddierohin, A., Bilyk, M., Buriak, L. (2002). *Finansy pidpriemstv [Finance of enterprises]*. Vol. 4. KNEU.

10. Chui, I.R., Mytsak, O.V. (2023). Osoblyvosti upravlinnia finansamy subiektiv biznesu IT-sektora [Peculiarities of financial management of business entities of the IT sector]. *Visnyk Lvivskoho torhovelnno-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics*, 74, 92-101. <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-74>.

11. Shevchenko, V.O. (2014). Napriamky vykorystannia finansovykh resursiv pidpriemstv [Directions of use of financial resources of enterprises]. *Finansove pravo – Financial law*, (5), 126–133. http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_5_24.

Отримано 12.01.2025

UDC 658.15:[334:004]

Olha Kalchenko

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: onkalchenko.2014@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-7120-9843>

ResearcherID: [H-2185-2014](https://orcid.org/0000-0002-7120-9843). **Scopus Author ID:** [57220056099](https://orcid.org/0000-0002-7120-9843)

Serhii Lesun

PhD student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: serhii.lesun@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0003-0096-3077>

ECONOMIC AND STATISTICAL STUDY OF THE EFFICIENCY OF FINANCIAL RESOURCES USE BY IT ENTERPRISES

Rational and efficient use of financial resources is one of the key determinants of sustainable development of business entities in the information technology sector. In the context of increasing globalisation, active digital transformation and growing technological competition, financial sustainability of IT companies and their ability to effectively manage financial resources are of particular significance, which in turn creates the basis for stable growth in investment in innovative development areas and adaptation to changing domestic and external economic conditions. In this regard, the study of theoretical, methodological and applied aspects of assessing mechanisms of formation and use of financial resources of IT enterprises, as well as substantiation of directions for improving efficiency of their management, is of particular relevance.

In the article, the author analyses export potential of the IT sector of Ukraine and identifies its current trends and prospects for development; conducts comprehensive study of the specifics of formation of financial resources of domestic IT enterprises and identifies peculiarities of the structure of sources of financing of IT companies. The structure of the property of IT enterprises is assessed; current trends in the volume of pre-tax profit and net profit of IT companies are analysed. The comparative analysis of return on assets and return on equity of IT companies and Ukrainian enterprises in general has made it possible to formulate reasons for financial stability and high adaptability of IT companies, unlike traditional sectors of the economy, to military operations and general macroeconomic instability in recent years. Also, in the article, features of the financial structure that distinguish IT companies from enterprises of traditional sectors of the economy are identified and main directions of improving efficiency of financial resources management of IT enterprises are formulated.

Keywords: IT companies; IT industry; financial resources; equity; debt; assets; profitability; profit.

Fig.: 7. Table: 1. References: 11.